

Faglig råd for bypolitikk i Nordland

NORDLANDSMODELLEN

..... fra gode råd til handling!

Sluttrapport Desember 2016

FOTO:

Mo i Rana: Audun Gullesen

Sandnessjøen: Hans Petter Sørensen - www.faroutfocus.no

Brønnøysund: Magnar Solbakk

Narvik: Tina Bøhler

Øvrige byer: Erik Veigård

Som en del av arbeidet med Regional plan for by- og regionsenterpolitikk etablerte Nordland fylkeskommune i 2016 et bredt sammensatt og politisk uavhengig Faglig råd for bypolitikk.

Rådets arbeid har vært organisert som et prosjekt i perioden februar til desember 2016. Rådets mandat har vært å gi konkrete råd og innspill om hvordan en fremtidsrettet bypolitikk bør utformes ut fra Nordlands byer og bystruktur, bidra til en bypolitisk debatt og nedfelle rådene i en midtveisrapport og sluttrapport.

Faglig råd for bypolitikk har bestått av:

- Kristin Gustavsen (leder), sivilarkitekt og byutvikler
- Grete Hovelsrud, professor og klimaforsker ved Nord Universitet
- Jelena Budesa, leder av Herøy frivillighetssentral
- Kirsti Hienn, administrerende direktør ved Hålogaland Ressursselskap
- Øystein Parelius, leder i Studenttinget Nord Universitet (fram til 1.7.2016)
- Gustav Nielsen, sivilingeniør og konsulent innen miljørettet trafikk- og byplanlegging
- Jan Peter Haugen, konsernsjef i Haugen AS, Bodø

Sekretariatsfunksjonen har vært ivaretatt av Norconsult AS ved seniorrådgiver Morten Selnes. Rådgiver Heidi Ramsvik har vært oppdragsgivers representant.

I juni 2016 leverte Faglig råd sin Midtveisrapport med hovedrammer for sine anbefalinger.

Arbeidet ble presentert første gang i Narvik 25. august 2016 og deretter på Byromseminaret i Sandnessjøen 19.-20. september 2016. Under byromseminaret gjennomførte Faglig råd også "speed-date" med samtlige bykommuner som deltok på konferansen, for å få innspill på arbeidet. De resterende to bykommunene har møtt Faglig råd via skype-møter.

Nå i desember 2016 legger Faglig råd for bypolitikk fram sine sluttrapper bestående av:

- Nordlandsmodellen - fra gode råd til handling! Faglig råd sine anbefaling (denne rapporten)
- Nordlands byregioner - Fakta og utfordringer som grunnlag for Nordlandsmodellen

Rapportene, med råd og anbefalinger, står for rådets regning og overleveres med dette til Nordland fylkeskommune. Faglig råd takker for tilliten og ønsker fylkeskommunen og bykommunene lykke til med videre utvikling av sine by- og regionsenter!

INNHold

FRA GODE RÅD TIL HANDLING!.....	4
NORLANDSMODELLEN.....	6
ORGANISERING	8
TENTATIVT BUDSJETT	10
OPPGAVER OG MÅL	12
HVA NÅ?	16

OM BYUTVIKLING VET VI AT:

En stadig større andel av befolkningen velger å bosette seg i byer og tettsteder, og en økende del av befolkningen ønsker å bo sentralt i byene. Byene vokser samtidig som de fortettes.

Et tilstrekkelig antall beboere og arbeidsplasser i sentrumskjernen er avgjørende for et aktivt byliv og bærekraftige rammevilkår for handel-, service- og kulturtilbud.

Byene utvikler kompetanse og tiltrekker seg kompetent arbeidskraft. I et næringsliv som etterspør stadig mer kompetanse, er dette en nødvendig funksjon som er avgjørende for næringslivets utvikling. Byenes tetthet av arbeidsplasser, er spesielt viktig når to-inntekts familier skal velge bosted.

Byenes tetthet og knutepunktfunksjon er bærende for kollektiv-, gang- og sykkeltrafikk i byene og omlandet. Korte avstander mellom tilbudene i byene gir mindre behov for reiser med bil, i tråd med både helse- og miljømål. De korte avstandene har spesielt stor verdi når andelen eldre øker markant fra 2022-2025. Sammen med et sikkert trafikkbilde og tilrettelegging av boliger og servicetilbud vil byen være en god ramme for et aktivt og selvstendig liv, selv med nedsatt hørsel, syn og førerlighet.

Egenart, attraktivitet og kvalitet blir stadig viktigere for vekst og utvikling av byene i konkurransen om ungdom, kompetanse og turisme.

Byen og samhandling mellom byene og deres omland regnes som den viktigste utviklingsmotoren for å skape sterke regioner. I regioner med svak vekst er det spesielt viktig at dette samspillet blir styrket for å utnytte potensialene for vekst og økonomisk utvikling.

Hvordan skal Nordlandsbyene ta ut dette potensialet?

OM NORDLANDSBYENE VET VI AT:

Nordland har en svak befolkningsutvikling sett i forhold til landet som helhet. Nordland fanger ikke opp den generelle befolkningsveksten i landet og veksten har avtatt etter 2013. Utenlandsk innvandring har bidratt mye til å holde folketallet oppe i Nordlandsbyene, og nedgang i innvandringen er viktigste årsak til at befolkningsveksten har stoppet opp. I tillegg kommer reduksjon i netto innflytting fra resten av landet. Kun Bodø har en befolkningsvekst som følger landsgjennomsnittet. Utviklingen er spesielt svak i de yngre aldersklassene, med fraflytting i ungdomskullene. Konsekvensen av denne utviklingen vil øke ytterligere når antallet eldre over 80 år skyter fart fra 2022/2023.

Sysselsettingsveksten i Nordland ligger under landsgjennomsnittet, med svak utvikling i privat sektor siden 2007/2008. Det er de offentlige arbeidsplassene som holder sysselsettingen oppe i Nordland og i byene.

Samtidig er det et stort frafall i videregående skoler, spesielt innen yrkesfaglig utdanning, og relativt svak andel arbeidskraft med høyere utdanning. Her er det bare Bodø som ligger over landsgjennomsnittet.

I Nordland er det relativt stor avstand mellom regionsentrene. Samtidig krever to-jobb-familier større variasjon i arbeidsmarkedet med flere arbeidsmuligheter innenfor akseptable reiselengder. Store arbeidsmarkedsregioner blir mer attraktive fordi de har denne fleksibiliteten. Her konkurrerer Nordland om arbeidskraften mot sterkere regioner i Midt- og Sør-Norge.

I Nordland er det flere pågående og planlagte, større samferdselsprosjekter som i sum vil virke regionforstørrende og forsterkende på et eksportrettet næringsliv. Det vil ta lang tid å realisere disse prosjektene, og de er i stor grad avhengig av eksterne beslutningsprosesser. Effektene for byutvikling er begrenset når byenes omland er så tynt befolket som i Nordlands regioner.

TIL HANDLING

For at regionsentrene i Nordland skal kunne være sterke og utvikle seg videre, er det avgjørende at næringslivet i regionen har positiv utvikling. Nordland har et stort potensial for næringsutvikling.

Naturen i Nordland er spektakulær i internasjonal målestokk. Sammen med mengden av særegne steder å besøke, samt rene og fredelige forhold, er dette turistmål som i dag er meget etterspurt. Reiseliv gir mange arbeidsplasser og utgjør et viktig fundament i å ivareta og videreutvikle destinasjonene sammen med lokale kulturliv, mattradisjoner, overnattingsfasiliteter, informasjon, markedsføring og infrastruktur.

Industrien utgjør potensielt en høy verdiskapning og grunnlag for innovativ teknologiutvikling i samarbeid med FoU-miljøene. Nordland er i dag størst i Norge innen fiskeri og akvakultur. Fylket står for hele 71% av eksporten fra Nord-Norge, med varer for 30,7 MRD kr i 2015. Næringen har potensiale til ytterligere utvikling av produkter, produksjonsmetoder, markeder og merkevare. Også her vil samarbeidet med FoU-miljøene være sentral i utviklingen.

Innen sjøfart ligger det utviklingsmuligheter i nordlig sjørute, mens en målrettet satsning på e-handel vil være en mulighet for selvstendig næringsvirksomhet og styrking av det lokale handels- og tjenestetilbud og eksport av kultur (musikk, film mv.) via nettet.

En stor andel av næringslivet i nordlandsbyene er imidlertid filialer, med hovedkontor og eiere lokalisert andre steder. Dette påvirker strategiutvikling, beslutninger, kapitaltilgang, bedriftens lokalisering av FoU mv. og gjør næringslivet mer utsatt og sårbart. En regional strategi som tar vare på lokale aktører og gjør det attraktivt for større konsern å satse på lokal videreutvikling, vil derfor være helt sentral.

I likhet med andre norske byer er klimautfordringer og -tilpasning en av de viktigste utfordringene nå og i overskuelig framtid.

Hvordan skal Nordlandsbyene løse utfordringene og imøtekomme mulighetene?

Det finnes i dag store mengder av konkrete faglige råd for utvikling av byer og tettsteder, både internasjonalt, nasjonalt og regionalt. Felles for gjennomføring av disse er at det kreves kompetanse og ressurser til å sikre:

- 1** Oppdaterte juridiske-, og gjensidig forpliktende, planer. På lokalt nivå vil dette være kommuneplaner, kommunedelplaner for areal og tema, område- og reguleringsplaner mv.
- 2** Ett handlekraftig oppfølgings- og gjennomføringsapparat, helst i offentlig-privat samarbeid, som iverksetter både planvedtak og øvrige strategier og virkemidler.

Når vi ser på planberedskapen i Nordland, styrer et flertall av bykommunene etter relativt utdaterte kommuneplaner uten gode svar på aktuelle utfordringer og muligheter. Flere bykommuner er godt i gang med oppdatering av arealdelen, mens samfunnsdelen fortsatt ligger etter. Med unntak av Bodø og delvis Narvik er det, målt i 2015-tall, svært begrenset med planvedtak på tematiske kommunedelplaner og områdereguleringer.

Flere av byene har sentrumsplaner under utvikling. Men selv med gode, oppdaterte planer og strategier vil disse ikke være reelle styringsredskap uten et sterkt oppfølgings- og gjennomføringsapparat og konstruktivt samarbeid mellom offentlige- og private aktører.

Med bakteppe i denne beskrivelsen av potensial, utfordringer og muligheter har Faglig råd valgt å ikke supplere med nye konkrete råd i byutviklingen, men konsentrert arbeidet om å analysere hva som må til for å bevege prosessene fra forståelse av behov og virkemidler, til handlekraft og gjennomføring.

NORLANDSMODELLEN

Faglig råd mener at det svakeste leddet i dag er misforholdet mellom oppgavenes mengde og kompleksitet og byenes tilgjengelige ressurser og kompetanse.

Alle bykommunene ser antagelig hva som burde vært gjort, men ressursene strekker ikke til og samhandlingen mellom aktørene uteblir eller halter i mangel av felles drivkraft.

Dersom denne ubalansen ikke kompenseres, vil utviklingen ikke gis det momentet som må til for å komme fra forståelse til konkret handling.

Faglig råd ønsker derfor å utfordre staten, fylkeskommunen, bykommunene, næringslivet, utdanningsinstitusjonene og andre byutviklingsaktører til å utvikle og etablere:

NORLANDSMODELLEN.

Når vi ser på hele bildet av muligheter og utfordringer, er det spennende sammenhenger hvor samordnet innsats på ett felt vil gi ringvirkninger også på andre områder, og samlet løfte byene og regionen på tvers av sektorer.

Og, ja! Det vil koste noe å etablere modellen både i kroner og i å legge vekk etablerte holdninger mellom aktørene. Men både for de enkelte aktørene og i et større samfunnsregnskap er det betydelig mer kostbart å ikke omsette muligheter i reell utvikling.

Og husk:

NORLANDSMODELLEN starter ikke på null, den foredler det som allerede finnes!

Nordlandsmodellen har til hensikt å gi byene gjennomføringskraft til å oppnå konkrete resultater, utnytte potensialene og møte de negative utfordringene. Nøkkelen til dette ligger i:

- 1** Bedre koordinering av satsningsområder og sektorinteresser, gjennom en styrket samhandling både på tvers av sektorenes interne linje-organisering og mellom offentlige og private aktører.
- 2** Å tilføre hver av bykommunene økt arbeidskapasitet og kompetanse.

Bedre koordinering og samhandling i den enkelte by og region vil i seg selv løse ut mer ressurser gjennom mer effektiv bruk av arbeidskapasitet og kompetanse. En bedre samhandling vil også styrke den lokale arealplanleggingen og redusere arbeid med-, og konsekvenser av, dispensasjonssaker, noe som igjen frigjør ressurser. Nordlandsmodellen kan også styrke byenes mulighet for deltagelse i nasjonale- og internasjonale satsningsområder med tilføring av ytterligere ressurser og kompetanse.

I tillegg til å løse egne utfordringer vil Nordlandsmodellen kunne fungere som et

forbildeprosjekt for andre regioner i Norge, tiltrekke oppmerksomhet og bygge merkevare som en offensiv og innovativ region. Mange regioner i Norge er i tilsvarende situasjon som Nordland. Nordlandsmodellen kan vise hvordan man kan utvikle offentlig-privat samarbeid og overvinne ulempene ved en spredt befolkning og små lokale kompetansemiljøer. For staten vil en deltagelse derfor representere både en målrettet oppfølging av tidligere flerårige program, for eksempel Framtidens byer, og gi anledning til å teste ut effektive modeller med overføringsverdi til andre regioner i Norge. Nordlandsmodellen er også relevant i forbindelse med at det på nyåret 2017 legges fram en stortingsmelding om bærekraftige byer og sterke regioner.

Prosesen vil, spesielt innledningsvis, kreve ekstra ressursinnsats og spisskompetanse for å lykkes. Dette må byene få tilført i form av midler til å styrke eget arbeid og adgang til å supplere den lokale innsatsen med ekstern kompetanse og arbeidskapasitet. En helhetlig modell vil kunne tilby dette samlet til alle bykommunene som ønsker deltagelse, på en kompakt og rasjonell måte som også vil være bærekraftig over tid.

Strategisk mål: NORDLANDSMODELLEN skal utgjøre en reell positiv forskjell i utviklingen av Nordlandsbyene, regionene og fylket som helhet. Sterkere organisering mellom aktørene, mer samkjørt anvendelse av arbeidskraft og kompetanse, samt tilføring av nødvendige ressurser skal gjøre byene og regionen rustet til å omsette faglige råd til handling.

FORSLAG TIL

ORGANISERING

Hovedelementene i modellen er at bykommunene oppretter og formaliserer et utviklingsprosjekt med tverrfaglig offentlig-privat deltagelse og dedikerte ressurser til ledelse, deltagelse og engasjementer på kort og lengre sikt.

BYPROSJEKTER

Byprosjektene har det daglige ansvaret for arbeidet i sin bykommune. Byprosjektene bemannes ved at eksisterende ressurser fra kommune og næringsliv samles i prosjektet. I tillegg styrkes byprosjektene med minimum en prosjektleder, der lønnskostnader dekkes av fellesprosjektet. Eksakt bemanning og kompetanse-sammensetning vil måtte bearbeides særskilt for hver bykommune.

Opprettelsen av prosjektet må være politisk forankret i kommunen og gitt tilslutning fra næringslivet og eventuelt øvrige deltagere. Prosjektet må gis klare rapporteringslinjer, men samtidig ha et reelt mandat over oppgaver og ressurser, inkl. eget budsjett. Prosjektkontoret lokaliseres sentralt i bysentrum, lett synlig og tilgjengelig.

I tillegg til kjernegruppen i prosjektet, bør øvrige kommunale ressurser og arbeid underbygge satsningsområdene, koordinert av kommunal ledelse. Tilsvarende må det lages tydelige avtaler for hvordan ulik kompetanse og eksisterende fora hos alle aktuelle samarbeidspartnere kan tas i bruk. Prosjektet bør samarbeide med andre satsningsområder (ungdomstiltak, frivillighetssentraler, mv.) og ta et spesielt ansvar for å knytte kontakt mellom ulike parter.

Prosjektet må ha en minimumsbemanning fra oppstart, men kan på noen områder bygges ut etappevis og forsterkes i kortere perioder.

Første hovedoppgave for byprosjektet er å utarbeide en strategisk sentrumsplan med handlingsplan som sikrer oppfølging både av juridisk del og bruk av andre virkemidler som de offentlige og private aktørene rår over. Planarbeidet skal skje i en åpen prosess med bred deltagelse. Samtlige temaområder som framkommer senere

i denne rapporten bør behandles, supplert med temaer som er spesielt aktuelle for den enkelte byen og nye tema som blir aktuelle.

I bykommuner som allerede er godt i gang med sentrumsutviklingen, skal prosjektet bygge videre på dette pågående arbeidet. Dersom sentrumsplan allerede eksisterer, eller er nært forestående, kan oppgavene i disse byene rettes mer mot gjennomføring og dermed høste erfaring rundt dette som andre bykommuner kan ha god nytte av senere.

Byprosjektene skal i tillegg initiere og delta i samarbeid mellom byene. Sentrumsplanen og sentrale elementer fra øvrige samarbeidstema (ref. Oppgaver og mål) skal deretter nedfelles i oppdaterte kommuneplaner (areal- og samfunnsdel).

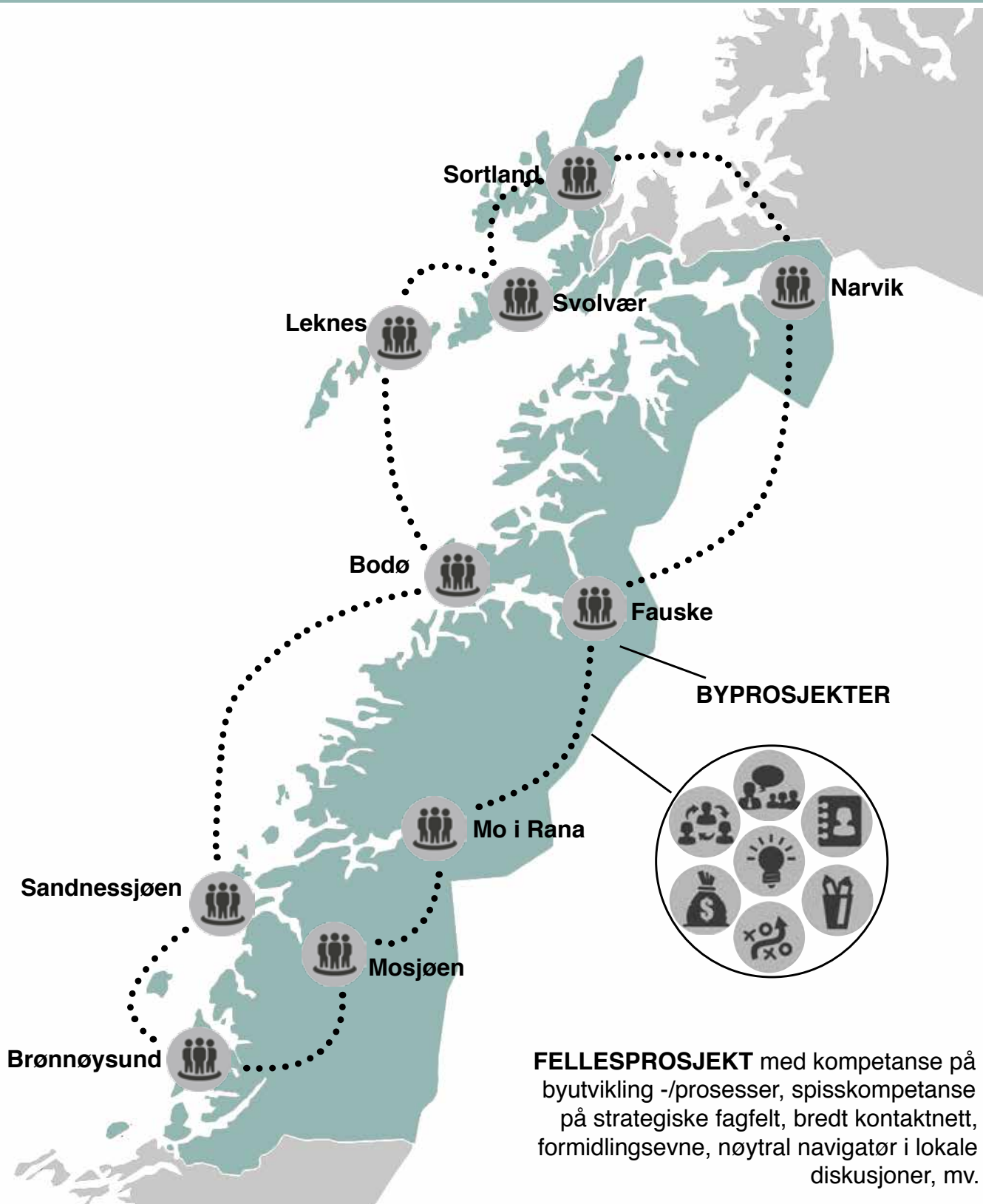
For byer uten oppdatert sentrumsplan vil dette arbeidet ta det meste av ressursene i innledende fase. Det er likevel viktig å gjennomføre testprosjekter som viser konkrete resultater også i denne perioden, og tiltak som ikke krever planvedtak kan med stor fordel iverksettes tidlig i prosjektperioden. Når planene er vedtatt vil ressursinnsatsen rettes mer inn mot gjennomføring og byledelse og -drift.

FELLESPROSJEKT

Parallelt opprettes det et fellesprosjekt på fylkeskommunalt nivå, som stilles til rådighet for byprosjektene. Fellesprosjektet bemannes med fast nøkkelkompetanse på byutvikling og prosjektledelse. I tillegg knyttes det til en tverrfaglig ressursgruppe som trekkes inn, enkeltvis eller i grupper, i dedikerte faser.

Fellesprosjektets viktigste oppgave blir å bistå byprosjektene i utvikling av sentrumsplanene og støtte opp under planprosessenes kvalitet og struktur. I tillegg til å styrke byprosjektene med arbeidskapasitet og kompetanse, vil fellesprosjektet bidra til å løfte anerkjennelsen av planarbeidets nytte og samfunnsverdi.

Representanter fra fellesprosjektet reiser mellom byene og styrker byprosjektene etter en gitt frekvens og i tillegg ved kritiske faser i arbeidene. I tillegg har fellesprosjektet ansvar for å invitere til fagsamlinger med byprosjektene og drifte et felles nettsted for informasjonsutveksling og diskusjon. Begge for å sikre effektiv felles tilnærming til like problemstillinger.

Fellesprosjektet gis også en sentral rolle i koordinering og informasjonsflyt mellom overordnede regionale prosjekter og satsningsområder, rapportering og samordning mot statlige myndigheter og internasjonale programmer og samarbeidspartnere.

FoU-miljøene gis en sentral rolle både lokalt i byprosjektene og i fellesprosjektet, der viktig kompetanse og ressurser tilfaller prosjektene, mens FoU-miljøene trekker veksler på denne samfunnskontakten i egen utvikling. Utdanningsinstitusjonene kan også benytte denne tilknytningen som en fordel i rekruttering av studenter og elever i videregående opplæring. Representanter fra FoU-miljøene, universitetene, høyskoler og videregående skoler kan knyttes direkte til by- og fellesprosjekt med stillingsandel, definerte forskningsprogram, bachelor- og masteroppgaver eller utgjøre en del av ressursgruppen som deltar mer aktivt i deler av prosessene.

I tillegg til det lokale næringslivets faste rolle i byprosjektene, bør fellesprosjektet også sikre deres kompetanse ved deltagelse i ressursgruppen eller i forbindelse med definerte delprosjekter.

Både byprosjektene og fellesprosjektene bør søke samarbeid med regionrådene der dette er naturlig.

TENTATIVT BUDSJETT

Som utgangspunkt for finansiering av byprosjektene inngås det lokale forpliktende avtaler mellom deltagende offentlige og private aktører om anvendelse av allerede tilgjengelig arbeidskraft, kompetanse og tilgjengelige prosjektmidler. Dette vil utgjøre den lokale delfinansieringen av et totalbudsjett der stat og fylkeskommune styrker byprosjektene med midler til supplering av arbeidskraft, kompetanse og øvrige prosjektutgifter.

Et komplett budsjett vil avhenge av en mer inngående gjennomgang av tilgjengelige ressurser i hver bykommune. Men tentativt kan det budsjetteres med at hver bykommune årlig skal suppleres med en hel prosjektlederstilling, tilsvarende 1 million kroner. I tillegg bør det settes av 1 million kroner i prosjektmidler til planarbeidelse og -oppfølging, deltagelse i fellesprosjekt og gjennomføring av pilotprosjekter. Dette gir et samlet behov for 20 millioner kroner i årlig tilskudd fra fylkeskommune og stat, dersom alle bykommunene ønsker å delta.

Den lokale egenfinansieringen vil variere noe mellom byene. Innledende estimater antyder en omdisponering av eksisterende stillingsmidler fra kommune, private, FoU-miljøer mv. av størrelsesorden 4 millioner kroner, samt omdisponering av prosjektmidler tilsvarende ca 500.000 kroner i hver by.

Fellesprosjektet finansieres i sin helhet av stat og fylkeskommune. Også her tas det utgangspunkt i noe omdisponering av stillingshjemler og allerede tilgjengelige prosjektmidler. En nøye gjennomgang vil gi nærmere forutsetninger for budsjettering. Foreløpige anslag viser et årlig budsjett på 8 millioner, fordelt 50/50 mellom omdisponeringer og nye tilskudd. Midlene disponeres av fellesprosjektet, men anvendes til å styrke samtlige byprosjekter.

Den økte kompetansen som bygges opp i byprosjektene, delvis lokalfinansiert, vil også kunne benyttes inn i fellesprosjektet.

ÅRLIG BUDSJETT OG FINANSIERING:

BYPROSJEKT

Midler	Budsjett:	Finansiering:	
	Totalt	Omdisponert lokalt	Tilført fra stat og fylke
Stillingsmidler	5,0 mill	4,0 mill	1,0 mill
Prosjektmidler	1,5 mill	0,5 mill	1,0 mill
Totalt	6,5 mill	4,5 mill	2,0 mill (x 10 byer = 20 mill)

FELLESPROSJEKT

Midler	Budsjett:	Finansiering:	
	Totalt	Omdisponert fylket	Tilført fra stat
Stillingsmidler	6,0 mill	3,0 mill	3,0 mill
Prosjektmidler	2,0 mill	1,0 mill	1,0 mill
Totalt	8,0 mill	4,0 mill	4,0 mill (totalt)

FORSLAG TIL OPPGAVER OG MÅL

Arbeidene til by- og fellesprosjektene skal bygge på internasjonale-, nasjonale og regionale råd, og rettes direkte mot de mulighetene og utfordringene som kjennetegner hver enkelt av de ti Nordlandsbyene.

Faglig råd vil spesielt trekke fram følgende felles viktige tema og problemstillinger for byutvikling i Nordland, med forslag til effektmål og resultatmål for medio 2019:

KOMPAKTE BYER

BEGRUNNELSE: God planlegging av arealbruk, byrom og trafikksystem, blanding av funksjoner og ny bebyggelse tilpasset eksisterende kulturmiljø, gjør byene mer attraktive for innbyggere, næringsliv og besøkende.

Konsentrasjon og fortetting sentralt i byregionene gir økte muligheter for samarbeid mellom ulike aktører og funksjoner for kreativ næringsutvikling, samspill mellom ulike handelsfunksjoner og offentlige tjenester, et rikere kultur- og byliv og mer effektiv og miljøvennlig transport. Samlet sett optimaliseres byutviklingen og blir samfunnsøkonomisk lønnsom.

EFFEKT MÅL: Arbeidene skal resultere i at byene i Nordland utvikles som kompakte byer i henhold til oppdaterte og felleseide utviklingsplaner med et velfungerende gjennomføringsapparat.

Byene skal være et godt vertskap for byliv og næringsutvikling, samtidig som byenes egenart blir bevart og fremhevet.

Det skal være attraktivt å bo, besøke, etablere- og drive næringsvirksomhet og bevege seg i bysentrene.

RESULTATMÅL MEDIO 2019: Byene som ikke har en oppdatert sentrumsplan legger fram høringsutkast til ny plan. Byene som allerede har relativt nye sentrumsplaner legger fram en evaluering av gjeldende plan, med evt. forslag til justeringer.

Både planarbeid og evaluering er gjennomført i en åpen prosess med bred deltagelse og samarbeid.

Sentrumsplanene (kommunedel- eller områdeplan) behandles av det nye kommunestyret etter valget høsten 2019, sammen med langtidsbudsjett og en handlingsplan som også synliggjør tiltak finansiert av privat sektor, frivillig sektor og statlige/fylkeskommunale tilskudd.

Parallelt legges planprogrammet for ny kommuneplan fram til første gangs-behandling, med vekt på å underbygge strategiene i sentrumsplanen og de øvrige satsningsområdene og samarbeidprosjekter-/prosesser.

SØMLØST I NORD

BEGRUNNELSE: Et enkelt, attraktivt og konkurransedyktig kollektivt reisenett i den enkelte byregion og i resten av Nordland er en viktig ryggrad i samfunnsutviklingen. Når dette nettet tilpasses slik at det kan betjene en stor andel av arbeids-, tjeneste-, service- og fritidsreisene vil det ha stor positiv ringvirkning for regionenes utvikling.

Bo-, arbeids- og servicemarkedene forbedres. Innbyggere og turister får bedre tilgang til tjenester og opplevelser i et sammenhengende reisenett. Næringslivet og kompetansemiljøer får bedre tilgang til arbeidskraft og kunder. Dette krever at rutetilbud, infrastruktur, informasjons- og betalingssystemer fungerer mest mulig sømløst for de reisende.

Koordinering av rutetider i knutepunkter og andre kollektive infrastrukturtiltak vil gi større reisemuligheter og øke utnyttelsen av de samlede transportressursene på tvers av transportmidler og ansvarlige myndigheter og operatører.

EFFEKT MÅL: Arbeidene skal resultere i at det er enkelt og effektivt å reise kollektivt både i de enkelte byregionene og mellom byene i et sammenhengende kollektivnett med buss, tog, båt og fly.

Antallet kollektivreiser øker og betydelig flere enn i dag kan reise uavhengig av tilgang til bil, både til arbeids- og tjenestereiser, service- og fritidsreiser og som en del av turistenes besøk i Nordland.

EFFEKT MÅL: Beskrivelse av ønsket resultat (situasjon, status og gevinster).

RESULTAT MÅL: Konkrete mål på veien til ønsket effekt.

RESULTAT MÅL MEDIO 2019: Nordland fylkeskommune følger opp regional transportplan med et handlingsprogram for kollektivtransport der byenes og regionenes innspill og tilrettelegging i sentrumsområder og arealplaner er innarbeidet.

Gjennomføringen koordineres med Nasjonal og regional transportplan, statens- og fylkets handlingsplaner for vei, baner, flyplasser og sjøtransport, fylkeskommunens langtidsbudsjett, kontraktperioder for drift av buss og båt i de forskjellige deler av fylket, samt tiltak i de ulike byregionene.

Samlet plan for gjennomføring av tiltak må vedtas i det nye fylkestinget og kommunestyrene etter valget i 2019.

Byprosjektene må tidlig i perioden gi sine innspill til fylkeskommunens planarbeid. Når planforslaget foreligger, innarbeider og konkretiserer de enkelte bykommunene de tiltakene i planen som ligger innenfor kommunes ansvarsområder.

BEDRIFTS- OG NÆRINGSUTVIKLING

BEGRUNNELSE: Positiv næringsutvikling er grunnlaget for økt og mer balansert befolkningsvekst. Det gir økt fremtidstro, investeringsvilje og –sikkerhet, økt sysselsetting, tiltrekningskraft for personer med høyere utdanning og to-inntektsfamilier, grunnlag for attraktive lærlingeordninger i videregående skole og tettere samarbeid med FoU-miljøer.

Offentlig-privat samarbeid internt i byene og mellom byene vil skape en økt bevissthet omkring hvilke tilbud som finnes lokalt og i Nordland fylke. Gjennom samarbeid og felles fokus vil det skapes attraktive helårs arbeidsplasser hvor man samarbeider om å spille hverandre gode og markedsføre hverandres tjenester/produkter. Dette vil også bidra til økt bruk av lokale bedrifter ved kjøp av produkter og tjenester, innretning av anbud som lokale aktører kan levere på, samt økt bevissthet omkring betydningen av kommunenes tilrettelegging for videre utvikling for det lokale næringslivet.

EFFEKT MÅL: Arbeidene skal resultere i at næringslivet og offentlige myndigheter har kompetanse om, og respekt for, hverandres premisser, etablert gjennom faste møteplasser og felles utarbeidelse av planer og strategier.

Lokalt næringsliv har et tett samarbeid seg imellom og mot øvrig næringsliv i hele regionen. Både næringsliv og offentlig virksomhet har stor bevissthet om å benytte hverandres tjenester og tilbud.

Gjennom samarbeid utnytter de hverandres potensial til å skape aktivitet gjennom felles etablering/utbygging av nye prosjekter/aktiviteter. Sesongrelaterte bedrifter samarbeider om bruk av personell/kompetanse slik at helårslige arbeidsplasser skapes.

RESULTAT MÅL MEDIO 2019: Det er etablert veldrevne møteplasser/fora mellom næringslivet og offentlige beslutningstakere, tilpasset regionale- og sektorbaserte forhold. Hver av byregionene har analysert sine muligheter og bestemt seg for en strategisk vei videre, forankret i en felles plan på fylkesnivå.

Behov for juridiske rammevilkår avklares og nedfelles som del av arbeidene med sentrums- og kommuneplaner, evt. supplert med egne samarbeidsavtaler. Politiske vedtak lokalt og på fylkesnivå underbygger satsingene.

Ved å ta i bruk ny teknologi gjennom samarbeidet med FoU-institusjonene, har næringslivet effektivisert sin virksomhet og skapt ny aktivitet som trekker til seg yngre arbeidstakere.

Det er skapt nye prosjekter/aktiviteter gjennom felles utnyttelse av muligheter i både offentlig og privat virksomhet til gjensidig gevinst og nytte.

Styrket samspill mellom byer, mellom by og region, mellom næringsliv og offentlig virksomhet har bidratt til etablering av flere arbeidsplasser og skapt et mer attraktivt lokalsamfunn og fylke. Volumet i kjøp av lokale/regionale varer og tjenester, er økende.

FORSLAG TIL

OPPGAVER OG MÅL (forts.)

KLIMA

BEGRUNNELSE: Klimatilpasning og reduksjon i ytterligere klimapåkjenning, bl.a. gjennom klimagassreducerende tiltak, er avgjørende for å redusere uønskede hendelser som representerer fare for mennesker, miljø og materielle verdier. Endringer i overflatevind, havnivå, bølgehøyde og stormintensitet kan øke farene langs kysten og i havet, mens økt vind, nedbør og rasfare kan øke farene på land. Tap av menneskeliv, svekking av næringsliv og ødeleggelser på infrastruktur er mulige konsekvenser.

EFFEKT MÅL: Arbeidene skal resultere i at klimagassreducerende tiltak og klimatilpasning er innarbeidet i planlegging og gjennomføring. Risikoen for uønskede hendelser som kan medføre skade for mennesker, materielle verdier eller miljø, er redusert. Nordland er en faglig foregangsregion på feltet.

RESULTATMÅL MEDIO 2019: Lokale og regionale klimagassreducerende tiltak og stedlig klimatilpasning er identifisert i forbindelse med sentrums- og kommuneplanene. Konkrete løsninger innarbeides i arealplanene eller gis annen konkret oppfølging i handlingsplanene.

KOMPETANSE

BEGRUNNELSE: På høyskole- og universitetsnivå er satsingen på kompetanse avgjørende for å sikre kompetent arbeidskraft og styrke næringsutviklingen. Et tett samarbeid mellom næringslivet og FoU-miljøene vil koble teori og praksis, gi anvendt forskning og høyere innovasjonsgrad i prosjekter og næringsutvikling. Satsningen gir direkte merverdi for næringsutviklingen og FoU-miljøenes utvikling og renommé. Samtidig blir byene i Nordland mer tiltrekkende for høykompetent arbeidskraft som gjennom to-inntektsfamilier også vil dekke behov innen andre sektorer (sykepleiere, lærere m.fl.)

Økt lokal kompetanse innen by- og samfunnsutvikling vil også øke byenes evne til

å omsette utviklingstrender og satsningsområdet (Smart, New Urban Agenda / Habitat III m.fl.) i positiv byutvikling.

I videregående skoler er satsingen viktig for å redusere frafall. Inntil nå har ufaglært arbeid vært et godt alternativ for mange. Tilgangen til den type arbeid er imidlertid sterkt nedadgående p.g.a. automatisering, digitalisering, effektivisering og økende krav til formell utdanning. En trygdet situasjon blir alternativet, noe som er en belastning både for den enkelte og for samfunnet.

EFFEKT MÅL: Arbeidene skal resultere i en sterkere samhandling mellom FoU-miljøene og næringslivet, der FoU-miljøene genererer nye ideer til næringsutvikling og næringslivet tar i bruk og operasjonaliserer ideene innen hele spekteret fra teknologi og metoder til konkrete produkter. Samhandlingen vil styrke begge parters konkurransekraft i tiltrekning av kompetanse.

Tilsvarende skal arbeidene resultere i et sterkere samarbeid mellom næringsliv og videregående skoler, spesielt innen yrkesfag og lærlingeordninger.

På begge nivåer er det gode muligheter for at relasjonene som blir etablert under utdannelsen, resulterer i et arbeidsforhold. Interessen for utdannelsene øker, næringslivet sikrer seg arbeidskraft med relevant og formell utdanning og både sysselsettingen og andel unge i Nordland styrkes.

RESULTATMÅL MEDIO 2019: Universitet og videregående skoler er formelt tilknyttet Nordlandsmodellen (by- og fellesprosjekt), og deltar aktivt gjennom definerte roller, studentoppgaver og FoU-program. Parallelt er det utarbeidet et program for aktivisering av arbeidsledige ungdommer.

FRIVILLIG SEKTOR

BEGRUNNELSE: En sterk sivil sektor har en avgjørende betydning for å sikre frihet, mangfold og maktbalanse i samfunnet (ref. «Om frivillighetspolitikken», nov.-14, Regjeringen. no). Frivillig arbeid er allerede helt avgjørende

for å opprettholde tilbud innen idrett, kultur, redningsoppgaver og humanitært arbeid og vil i økende grad bli nødvendig for å løse samfunnsoppgaver, ikke minst knyttet til en eldre befolkning. I tillegg styrker frivillig arbeid identitetsfølelsen til bostedet og folk som bor der. Det gir sterkere tilhørighet og større sjanse for å bli værende på stedet.

Frivillighet skaper også merverdi ved å engasjere seg i andre, bygge tillit, kunnskap, kjennskap, engasjement, initiativ og empati. Den bygger ned stengsler, minsker ensomhet og bidrar til fellesskapsfølelse.

EFFEKT MÅL: Arbeidene skal resultere i at anerkjennelsen av frivillig innsats er økt. Frivillighet er satt mer i system og sikrer befolkningen tilbud de ellers ikke ville hatt, gir fellesskapsfølelse, anledning til å føle seg nyttig, motvirker ensomhet, stimulerer bolyst og stabiliserer bosetting.

RESULTAT MÅL MEDIO 2019: Satsningen på frivillig arbeid inngår i planarbeidet og en frivillighetsplan utgjør en egen del av sentrums- og kommuneplanene.

Kommunikasjonen om eksisterende tilbud er styrket både mht. å yte frivillig innsats og mot mottagere av tilbud. Nye arenaer for frivillig innsats er utprøvd.

INTEGRERING

BEGRUNNELSE: Nordland er avhengig av utenlandsk innvandring for å opprettholde folketallet og øke den yngre andelen av befolkningen. Tiltak må iverksettes for å sikre at arbeidsinnvandrere ikke velger å returnere og at flyktninger/asylsøkere bosettes i Nordland, integreres og benyttes som den ressursen de er både i nærmiljø og som arbeidskraft.

EFFEKT MÅL: Arbeidene skal resultere i at innvandrere opplever å være velkomne og ønsker å bli boende. Arbeidsgivere er bevist sin rolle i integreringsprosessen og lokalsamfunnet ser på integrering som viktig for å sikre bosetting og

arbeidskapasitet, der innvandrere er bidragsytere og ikke en belastning.

RESULTAT MÅL MEDIO 2019: Integrering er ivarettatt som del av planarbeidene i byprosjektene. Innvandrere deltar aktivt i prosessen, på arrangementer og i pilotprosjekter, med mulighet til å bruke sin kompetanse. Hver bykommune har kartlagt kompetanse blant kommunens innvandrere som ikke er tatt i bruk. Det er opprettet et innvanderråd som gir innspill i alle saker som kan ha betydning for dem, samt som aktiv bidragsyter til språkopplæring og andre tiltak for å øke bolysten hos innvandrerne. Arbeidsgivere er bevist på at jobbsikkerhet er avgjørende for å bli boende og bidrar til dette gjennom forutsigbare ansettelsesforhold. Tilsvarende praksis er betydelig økt også hos private arbeidsgivere.

Samlet har tiltakene bidratt til at Tilflytningsprosjektets mål om 10.000 flere innvandrere bosatt i Nordland, blir oppnådd.

SAMLET BEFOLKNINGSUTVIKLING

BEGRUNNELSE: En av de store utfordringene for Nordland, er den demografiske utviklingen. Med unntak av Bodø har byene i Nordland en generelt svak befolkningsvekst. Det skjer en fraflytting – spesielt i ungdomskullene. Byene og regionsentrene i Nordland må regne med en eldrebølge fra ca år 2022/2023.

EFFEKT MÅL: Arbeidene skal resultere i at Nordlandsbyene har en vekst i folketall med en fordeling mellom aldersgruppene som minst tilsvarer veksten i folketall i landsgjennomsnittet. Bodø – som fylkeshovedstad har en befolkningsvekst som ligger klart over landsgjennomsnittet

RESULTAT MÅL MEDIO 2019: Basert på evalueringer av innsats og resultater fra de øvrige temaområdene, er det satt målbare effektmål og konkrete resultatmål for 2030 for de ti Nordlandsbyene og fylket som helhet. Disse målene tas inn i Nordlandsbyenes kommuneplaner.

HVA NÅ?

2016 /12 Sluttrapport

2017 Forankring og avklaringer

Faglig råd anbefaler følgende prosess:

I starten av 2017 behandler Fylkesrådet i Nordland fylkeskommune NORDLANDSMODELLEN og vedtar mandat for videre prosess.

Dersom Fylkesrådet vedtar å gå videre med prosessen, tar fylkeskommunen formell kontakt med alle bykommuner for innledende avklaringer. Kommunene sørger for at lokalt næringsliv og øvrige lokale samarbeidsaktører blir inkludert i samtalen.

Parallelt kontakter fylkeskommunen; Kommunal og Moderniseringsdepartementet, Fylkesmannen i Nordland, Regionrådene, FoU-institusjoner, øvrige regionale kompetansemiljøer, Innovasjon Norge, mf. for informasjonsutveksling og avklaringer om deltagelse.

Innen mai 2017 behandler Fylkesrådet en sak med oppsummering av responsen og anbefalinger om videre prosess.

Ved tilstrekkelig tilslutning gjennomføres konkrete budsjett- og finansieringsavklaringer, med oppfølgende formalisering av avtaler mellom partene vedr. organisering, finansiering, rekruttering og ansettelser/engasjement.

Angitte tidspunkt justeres ved eventuelt senere igangsetting.

2018 Igangsetting og oppstart av konkrete oppgaver

2019 /07 Første leveranse med evaluering mot resultatmål.

/12 Oppdaterte strategi- og handlingsplaner, samkjørte med kommunenes og fylkeskommunens handlings- og økonomiplaner for kommende fireårsperiode.